

Shiba Inu, Dwergschnauzer, Jack Russell. Oorsprong en achtergrond van hun gedrag.
Elian Hattinga van 't Sant

Er is vrijwel niet één diersoort waarbij het uiterlijk en de grootte zo enorm uiteen kan lopen als bij de hond. Terwijl er bij andere diersoorten en ook bij de mens talloze genen betrokken zijn bij betrekkelijk kleine verschillen, is het bij de hond andersom. Er zijn slechts een paar genen verantwoordelijk voor enorme verschillen in grootte, bouw, haarkleur, haarstructuur en haarlengte.

IGF1 gen

Zo ontdekte Melissa Gray en collega's (2010) door gecompliceerde DNA analyses, dat kleine mutaties in het IGF1 (op Insuline gelijkende Groei Factor 1) gen uitmaken of een hond klein is of niet. Door DNA van kleine rassen (> 9 kilo) te vergelijken met dat van grote rassen en dat van verschillende wolvensoorten kwam zij tot enkele interessante conclusies op evolutionair gebied. Zo bleek bijvoorbeeld dat alle kleine honden afstammen van grijze wolven uit het Midden-Oosten. Ook kon ze uit de genetische merkers afleiden dat de mutatie al in een heel vroege fase van het domesticatieproces was opgetreden. Hierdoor is duidelijk geworden dat ook de kleine hondenrassen uit het Verre Oosten, zoals de Chinese Shih Tzu en de Pekinees, de Tibetaanse Lhasa Apso en de Japanse Shiba Inu afstammen van kleine honden uit het Midden Oosten. Deze zijn vermoedelijk zo'n 12.000 jaar geleden meegenomen of meegetrokken met allerlei migrerende volken.

Kleine uitgave

Veel kleine honden zijn door de mutatie in het IGF1 gen een kleine, even goed geproportioneerde versie van een grote. Zo zijn Shelties en Whippets een kleine en sterk verwante uitgave van de Schotse collie en de Greyhound. Maar schijn kan ook bedriegen. Terwijl de Shiba Inu een kleine uitgave lijkt te zijn van de Akita, liet onderzoek van Kim en collega's (2001) zien dat de Shiba en de Akita minder verwant zijn dan je op grond van hun uiterlijk verwacht. Kim vermoedt dat de Shiba bewust is 'apart' gehouden en niet gekruist met andere Japanse rassen juist doordat hij klein was en men geen vermenging wilde.

Uit het onderzoek van Parker (2004) blijkt dat de Shiba Inu - evenals de Akita overigens – hoort tot het handjevol rassen dat genetisch het dichtst bij de gedomesticeerde Midden Oosten wolf staat. Waarschijnlijk zijn deze honden zo'n 10.000 jaar geleden in Japan terecht gekomen. Ze werden gebruikt voor de jacht, maar ook - zo blijkt uit opgravingen – als smakelijk maal.

Zelfbewustzijn

Dat Japanse hondenrassen zoals de Shiba Inu niet, zoals vrijwel alle andere hondenrassen ter wereld, vermengd zijn geraakt met de Europese rassen van later datum heeft te maken met het zelfbewustzijn van de Japanners. Zij koesterden hun eigen cultuur en schermde die eeuwenlang af van westerse invloeden. Westerse handelaars, zoals de Nederlanders van de VOC, die vanaf de 16^e eeuw handel probeerden te drijven met Japan, kwamen na 1640 niet verder dan het kleine kunstmatige eilandje Decima dat vlak voor de haven van Nagasaki was opgeworpen. Pas in de tweede helft van de 19^e eeuw lieten de Japanners weer westerlingen tot hun grondgebied toe. Niet helemaal tot ieders genoegen overigens. Velen bleven de als onbeschaafd ervaren Westerse cultuur als een bedreiging zien voor het Japanse erfgoed.

Fokprogramma

Daarom werd, toen ook westerse honden Japan dreigden te overspoelen, in 1928 de Nihon Ken Hozonkai opgericht. Deze organisatie voor het behoud van de Japanse hondenrassen zocht en vond autochtone honden op het platteland en zette daar een fokprogramma voor op. Daarbij deelde men de honden in op geografische herkomst en op maat (groot, middelgroot en klein). Kleine Japanse jachthonden werden overal aangetroffen en kregen daarom niet, zoals de Akita Inu en de Hokkaido Inu een rasnaam naar hun geografische herkomst, maar werden Shiba Inu (Struikgewas Hond) genoemd, mogelijk op grond van hun jachtgedrag.

Boeddhisme

Anders dan in China en Korea werden de honden in Japan toen al lang niet meer gegeten. Dat hadden ze te danken aan de invloed van het Boeddhisme dat in de 6^e eeuw zijn intrede had gedaan. Honden hadden volgens Boeddhisten een ziel. Je moest hun leven respecteren. Boeddhistische priesters kwamen dan ook op voor honden.

Zo oefenden de Samoerai, de Japanse krijgselite, bijvoorbeeld traditioneel hun kunst van het met pijl en boog schieten vanaf een galopperend paard bij het *Inuoumono* (Hondschieten). *Inuoumono* was een gereguleerd spel waarbij daartoe losgelaten honden als schietschijf werden gebruikt en bij bosjes het leven lieten. De priesters wisten de samoerai te overtuigen dat ze voortaan alleen stompe, met stof omwikkelde pijlen zouden gebruiken en veranderden de spelregels. Zo werd het oneervol om de kop of de poten van de hond te raken. Alleen het lijf raken leverde punten op.

Belastingcenten.

In de 17^e eeuw zag de vijfde shogun, de Boeddhistische Tokugawa Tsuneyoshi het als zijn taak om alle dieren, vooral honden, te beschermen. Hij vaardigde daartoe allerlei wetten uit, liet de honden in de toenmalige hoofdstad Edo met rijst en vis voeren op kosten van de staat en liet zelfs iemand die een hond verwondde, executeren. Stankoverlast dwong hem uiteindelijk de 50.000 loslopende honden te laten evacueren naar kennels buiten de stad waar ze tiptop van de belastingcenten werden verzorgd.

Zo zorgden dus cultureel isolement en waardering voor de eigenheid van de Japanse honden ervoor dat de Shiba Inu in een tamelijk oorspronkelijke vorm is blijven voortbestaan. Het is een felle, haast katachtige jager, die afstand tot vreemden houdt en een behoedzame aard heeft. Het gedrag van de Shiba heeft dan ook veel overeenkomsten met de andere verwante oorspronkelijke 'wolvenrassen', zoals de Chow Chow, de Akita, Basenji en Sharpei. Vooral het niet of nauwelijks blaffen valt bij deze rassen op. Maar waar de Malamute huult als een wolf, maakt de Shiba een geluid dat als 'schreeuwen' wordt omschreven.

Blaffen

Bij de Duitse Dwergschnauzer en de Engelse Jack Russell is dat laatste wel anders. Blaffen hoort zeker tot hun repertoire, vooral bij de Jack Russell. Beide zijn betrekkelijk moderne rassen, die pas in de 19^e eeuw zijn ontstaan en zich dus niet op zo'n respectabele afkomst kunnen beroemen als de Shiba Inu.

Parker (2004, 2012) rekent de Schnauzers genetisch vooral tot het jachthondencluster, wat inhoudt dat het ras vooral jachthonden met een Europese achtergrond tot zijn voorvaderen rekent. Schnauzers waren ruwharige honden van de boerderij. Voor de 19^e eeuw werden ze

niet nauwlettend op type gefokt. Ze werden vooral op voor de boerderij geschikte functies uitgekozen. Helpen met vee bijhouden, waaks blaffen als er vreemden op het erf kwamen en ongedierte zoals ratten en muizen vangen waren de taken van deze multifunctionele honden.

Tenen

De Dwergschnauzer werd vooral specialist in het laatste. De door het IFG1 gen tot een miniatuur geworden versie van de middenslag Schnauzer was hij bij uitstek geschikt om in schuren en stallen de ratten en muizen tussen het stro uit te plukken. Het zijn dan ook beweeglijke, snelle, felle hondjes die ineens ergens op iets dat beweegt kunnen springen om het dood te bijten. Dat kunnen muizen zijn, maar ook wiebeltenen en wijde broekspijpen. Het ene gen dat ze klein houdt, maakt niet dat ze zich ook in hun gedrag sterk onderscheiden van de andere Schnauzers. Ze voelen zich bepaald niet klein en zijn net zo moedig, aanvalsbereid, waaks en terughoudend ten opzichte van vreemden als de grotere varianten.

Vossenjacht

Moedig en aanvalsbereid zijn ook kenmerken van de Jack Russell Terriër, een hondje dat geacht werd vossen te lijf gaan. Zijn Engelse jacht-achtergrond maakt hem echter tot een heel andere hond dan de Dwergschnauzer. Parker (2004,2012) schaaft hem onder het Terrier-Mastiff cluster, maar hij staat daar apart van veel andere, nauw verwante terriërs zoals de Yorkshire, Norwich, Schotse en West Highland White Terriër.

De Jack Russell ontleent zijn naam aan dominee (*parson*) John Russell (1795-1883). John Russell – Jack was zijn bijnaam – kwam uit een familie die deel uitmaakte van de oude Engelse landadel. Hij had van jongs af aan een passie voor de vossenjacht en het fokken van honden daarvoor.

In Engeland jaagde men vanouds met meutehonden op vossen. Men stuurde kleine honden (foxterriërs) de pijpen van een vossenburcht in om de vos eruit te jagen zodat deze door jagers met de meutehonden achtervolgd kon worden. Het ging hierbij om de sport, niet zozeer om het verdelgen van ‘ongedierte’. Wat de jagers plezier gaf was de achtervolging te paard dwars door velden en bossen, de jachtstijl en spoorvastheid van de meutehonden en de slimheid van de vos. Een vos die de honden te slim af was en ontsnapte, kon men dan ook waarderen.

Burcht

Het was dus niet de bedoeling dat een terriër de vos onder de grond zou proberen dood te bijten. Hij moest de vos net zo lang pesten tot deze verkoos zijn heil elders te zoeken. Dat vereiste wel moed, maar geen bloedlust. John Russell ging er dan ook prat op dat zijn honden weliswaar fel waren, maar toch nooit bloed hadden geproefd.

Omdat de honden vast konden komen te zitten in de pijpen van de burcht, was het een vereiste dat ze een passie voor graven hadden. En ook dat ze blaften. Dan konden de knechten van de jagers indien nodig de hond onder de grond lokaliseren en uitgraven. Verder moesten de honden zich laten vastpakken en soms ook laten dragen of vervoeren door allerlei verschillende, soms onbekende mensen. Ook moesten ze met de meute mee kunnen lopen en zich sociaal gedragen ten opzichte van de meutehonden.

Diverse clubs

Hoewel de huidige Jack Russells waarschijnlijk niet meer afstammen van de door John Russell gefokte honden, beschikken de hondjes die volgens zijn idealen zijn gefokt over boven genoemde werkeigenschappen. Ze blaffen graag en veel, graven graag, zijn moedig, aanvallend en beweeglijk zonder bijterig of agressief naar mensen of andere honden te zijn.

Waar de Dwergschnauzer al vroeg een rasstandaard en erkenning als ras kreeg, die leidde tot een zekere uniformiteit, gingen echter na de dood van John Russell verschillende fokkers met verschillende inzichten Jack Russell Terriërs fokken. Er ontstonden diverse clubs en de honden stonden ook onder allerlei verschillende namen bekend. Naast de Jack Russell was er ook de Parson Russell Terriër of gewoon de Russell Terriër. Sommige fokkers wilden de Jack Russells ook gebruiken voor de jacht op dassen. Daarbij werden dassen niet uit hun hol gejaagd, maar uitgegraven. De jacht op dassen vereiste honden met meer aanvalskracht die voortdurend blaften om de das in zijn hol te kunnen lokaliseren. Er werden zodoende hier en daar ook Corgies en Bull Terriers ingekruist, die ook hun genetische invloed op het karakter en uiterlijk hebben gehad.

Chondrodysplasie

Jack Russells zijn tegenwoordig dan ook vaak niet erg uniform qua uiterlijk en gedrag. Er zitten honden bij die bijterig en agressief naar mensen en andere honden zijn, en honden die allemansvriendjes zijn. Er zitten tamelijk stille maar ook heel blafferige types tussen. Er zijn enerzijds eigenzinnige en anderzijds heel brave, gehoorzame, gemakkelijk trainbare honden bij. Sommige zijn druk, brutaal en beweeglijk, andere rustig en soms zelfs wat schuchter.

Het infokken van de Corgi en de Bullterriers heeft tot gevolg dat er naast slanke, normaal geproportioneerde honden ook brede kortpotige honden zijn. Bij Corgies en Bull Terriers veroorzaakt het Fgf4 retrogen namelijk chondrodysplasie: een groeistoornis waarbij botafwijkingen relatief korte en kromme poten tot gevolg hebben - die bij Corgies volgens de rasstandaard overigens gewenst zijn. Zo is de Jack Russell een beetje een elk-wat-wils hond geworden, waarbij je goed je huiswerk moet doen als je een pup gaat uitzoeken en een bepaald type (gedrag) voor ogen hebt.

Literatuur:

Gray, M. et al. (2010). The IGF1 small dog haplotype is derived from Middle eastern grey wolves. *BMC Biology* 8:118.

<http://www.biomedcentral.com/1741-7007/8/16>

Kim, K.S. et al. (2001) Genetic Variability in East Asian Dogs Using Microsatellite Loci Analysis, *Journal of Heredity* 92, 5, 398-403.

<http://jhered.oxfordjournals.org/content/92/5/398.full#T4>

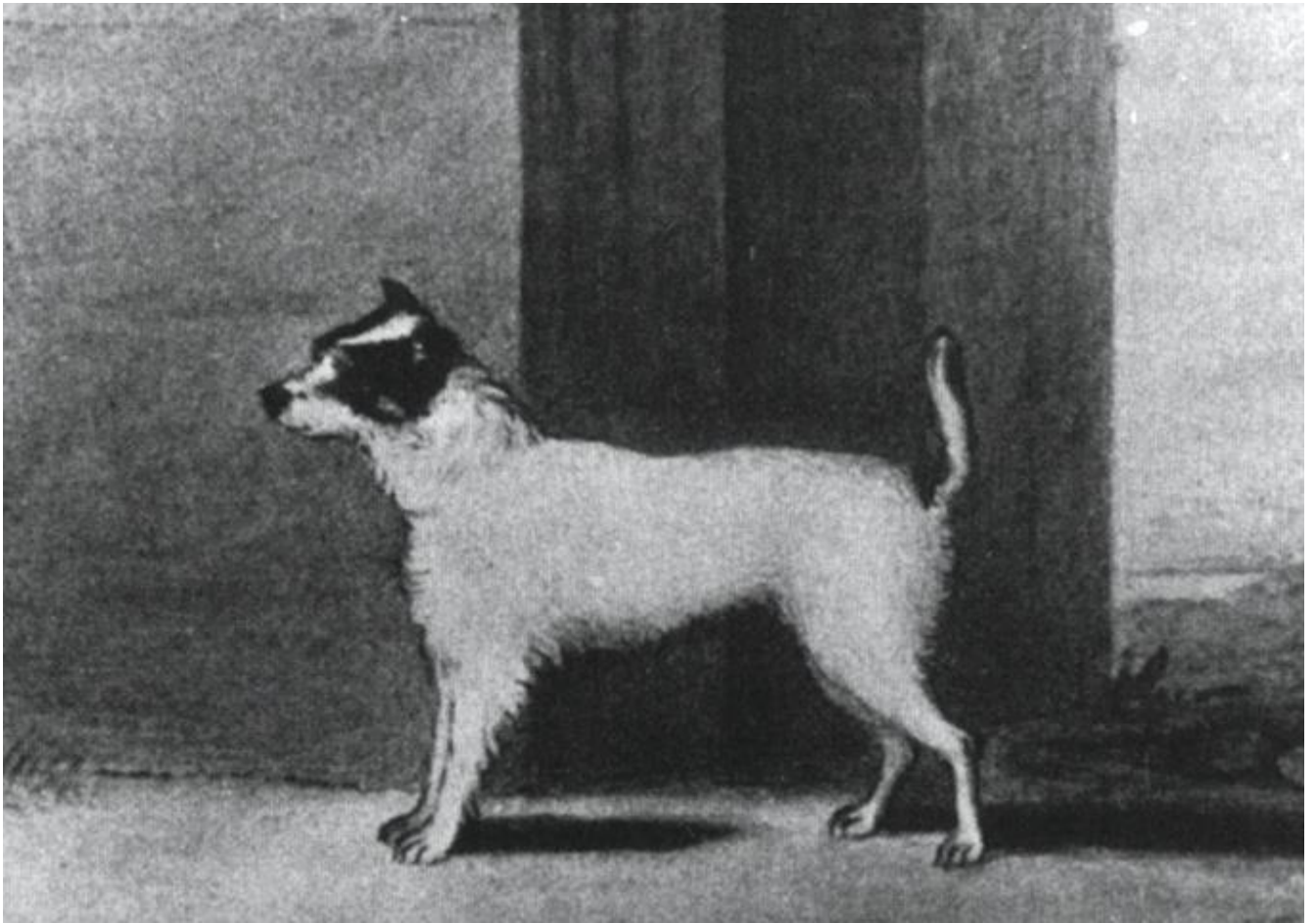
Parker, Heidi G. et al. (2004). Genetic Structure of the Purebred Domestic Dog. *Science* 304, 1160-1164.

Parker, Heidi G. et al. (2009). An expressed Fgf4 Retrogene is associated with Breed-Defining Chondrodysplasia in Domestic Dogs. *Science* 321, 995-998

Parker, Heidi G. (2012). Analyses of modern dog breeds. *Mammalian Genome* 23, 19-27.

'Parson' John Russell

Trump, de hond van dominee John Russell; de eerste Jack Russell Terrier

